
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПЛЯЖНИХ ІГРОВИХ ВИДІВ СПОРТУ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ МІЖНАРОДНОГО СПОРТИВНОГО РУХУ

Ольга Дев'ятаєва, Тетяна Кропивницька

Аннотация. Рассмотрены вопросы пляжных спортивных игр (волейбол, футбол и гандбол), их становление и современное состояние. Проанализированы тенденции развития международного спортивного движения основными, среди которых являются: возникновение новых видов спорта, постоянный рост спортивных достижений, увеличение количества соревнований, формирование отдельного направления международного спортивного движения – неолимпийского спорта, высокие темпы профессионализации и коммерциализации, интенсификация процессов глобализации спорта. Определено влияние указанных тенденций на функционирование пляжных игровых видов спорта, что позволило раскрыть перспективы их дальнейшего развития в мире.

Ключевые слова: пляжные спортивные игры, международное спортивное движение, тенденции.

Abstract. In the work were considered beach sports games (volleyball, soccer and handball), their formation and current state. Tendencies of the international sports movement development were considered; the basic among them are: appearance of new sports events, constant growth of sports achievements, increased amount of competitions, formation of a separate direction of the international sports movement - non-Olympic sport, high rates of professionalization and commercialization, intensification of processes of sport globalization. The effect of these tendencies on the functioning of beach sports games that has allowed to reveal the prospects for their further development in the world was determined.

Keywords: beach sports games, international sports movement, tendencies.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. З середини XIX ст. у світі відбулася інтенсифікація виникнення нових видів спорту та їх популяризація, формування відповідних організаційно-управлінських структур. Ці тенденції проявляються і сьогодні.

Одними із видів спорту, що сьогодні активно розвиваються, є пляжні спортивні ігри. Першим пляжним видом спорту, що виник ще на початку XX ст. із класичної спортивної гри, став волейбол. Проте широкого визнання у світі він набув тільки у другій половині XX ст., практично одночасно з появою нових пляжних спортивних ігор – тенісу (1978 р.), гандболу (1990 р.), футболу (1990 р.), баскетболу (1995 р.) і регбі (1999 р.) [9–11]. Дані види спорту є доступними та видовищними, дозволяють зміцнити здоров'я людей, що ними займаються, поліпшити емоційний і фізичний стан, здатні зацікавити молодь та залучити їх до занять спортом [6].

Пляжні спортивні ігри включені до програм найбільших міжнародних комплексних змагань – Ігор Олімпіад (пляжний волейбол), Всесвітніх ігор (пляжний гандбол) і багатьох інших заходів континентального та регіонального рівнів. Про популярність цієї групи видів спорту свідчить ініціатива організації SportAccord з 2015 р. проводити Всесвітні пляжні ігри.

Вивчення спеціальної літератури та практики свідчить про те, котрі найбільш популярними пляжними видами спорту є волейбол, гандбол і футбол (за кількістю осіб, що займаються, географією розвитку в світі, ефективністю функціонування міжнародних структур та розгалуженістю системи змагань), що і дозволило визначити їх об'єкт дослідження. Аналіз наукових робіт, присвячених пляжним ігровим видам спорту, показав, що основна увага фахівців зосереджена на питаннях підготовки спортсменів [3], впливу занять на здоров'я людей, що ними займаються [6], біомеханічних особливостей технічних прийомів [2]. Однак невивченим аспектом залишається вплив сучасних тенденцій міжнародного спортивного руху на розвиток пляжних спортивних ігор, що і підтверджує актуальність нашої роботи.

Робота виконана відповідно до Зведеного плану НДР за темою 1.2 «Сучасний професійний спорт і шляхи його розвитку в Україні» (номер держреєстрації 0111U001715).

Мета дослідження – аналіз динаміки становлення та розвитку пляжних ігрових видів спорту (волейболу, футболу і гандболу) у сучасному міжнародному спортивному русі.

Методи дослідження: аналіз наукової літератури та інформації мережі Інтернет; порівняння та аналогія; синтез та узагальнення.

Результати дослідження та їх обговорення.

Міжнародний спортивний рух – це об'єднання спортсменів різних країн через національні та міжнародні (всесвітні, інтернаціональні) спортивні структури для розвитку та регламентації спорту в світі, розробки та вдосконалення організаційних принципів проведення офіційних змагань, реєстрації рекордів, виявлення чемпіонів. Він почав формуватися у 60-ті роки XIX ст. і активно розвивається сьогодні [8].

На думку Л. П. Матвеева [5], С. І. Гуськова [8], В. Н. Платонова [8], О. В. Борисової [1], І. І. Переверзіна [7] та ін. фахівців, сучасний міжнародний спортивний рух характеризується наступними тенденціями розвитку: виникненням нових видів спорту, постійним ростом спортивних досягнень, збільшенням кількості змагань, формуванням окремого напрямку міжнародного спортивного руху (МСР) – неолімпійського спорту, високими темпами професіоналізації та комерціалізації, інтенсифікацією процесів глобалізації спорту (рис. 1).

Переважна більшість тенденцій спостерігається практично у всіх напрямках спорту (олімпійському, професійному, адаптивному, неолімпійському), а також впливає на окремі його види, у тому числі пляжні спортивні ігри.

У роботах А. В. Киласова, С. Н. Гаврова [4] підкреслюється, що у другій половині XX ст. спостерігається значне збільшення кількості нових видів спорту у світі та створення їх організаційно-керівних структур. Як показав аналіз літератури та інформації офіційних сайтів федерацій пляжних спортивних ігор, саме в цей період часу стає популярним пляжний волейбол, і з'являються інші пляжні види спорту шляхом трансформації вже існуючих класичних спортивних ігор. Крім того, керівні організації волейболу, футболу і гандболу починають координувати розвиток своїх пляжних версій шляхом створення у своїх структурах відповідних органів (табл. 1). Так, у 1990 р. у складі Міжнародної федерації волейболу (International Volleyball Federation, FIVB) з'явилася Міжнародна рада пляжного волейболу [9], у Міжнарод-

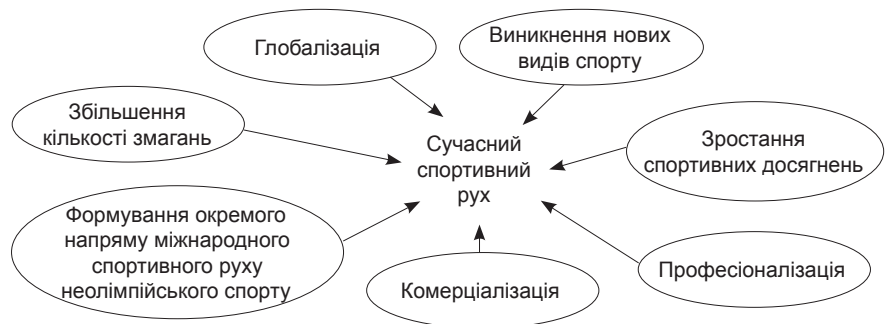

Рисунок 1 – Основні тенденції розвитку міжнародного спортивного руху

ній федерації гандболу (International Handball Federation, IHF) у 1992 р. – Організаційний комітет пляжного гандболу [11]. Винятком є пляжний футбол, в якому у 1992 р. була створена окрема керуюча структура – Всесвітня організація пляжного футболу, яка тільки в 2004 р. увійшла до складу FIFA (International Federation Football Association) [10].

Швидке поширення даної групи видів спорту у світі обумовлено такими факторами: доступністю пляжних спортивних ігор; наявністю в багатьох країнах світу умов для їхнього розвитку (використання пляжів річок, морів та океанів); популярністю класичних спортивних ігор; можливістю проведення змагань, використовуючи один і той же спортивний майданчик з будь-якого пляжного виду спорту; видовищність і комерційна привабливість для ЗМІ та бізнес-структур.

Удосконалення системи спортивної підготовки – один із основних чинників зростання досягнень у спорті, що включає розробку нових науково обґрунтованих засобів і методів тренування, пошук раціональних способів виконання спортивних вправ, вдосконалення спортивного інвентарю та обладнання, а також інших компонентів та умов системи спортивної підготовки. Зміни в системі підготовки можна простежити переважно на прикладі пляжного волейболу, так як він розвивається більш ніж 100 років.

Пляжний волейбол – вид спорту, в якому немає результату, що вимірюється метрично, тому складно говорити про динаміку спортивних досягнень. Однак більшість змін у правилах, інвентарі, техніці і тактиці ведення гри спрямована на збільшення видовищності поєдинків. Так, сьогодні, правила пляжного волейболу не висувують

Таблиця 1 – Поява пляжних спортивних ігор у світі

Вид спорту	Країна, рік виникнення	Рік створення керівної організації міжнародного рівня
Пляжний волейбол	США, 1895–1920	1990 р. – Міжнародна рада пляжного волейболу в структурі FIVB
Пляжний футбол	Бразилія, 1990	1992 р. – Всесвітня організація пляжного футболу в структурі FIFA
Пляжний гандбол	Італія, 1992	1992 р. – Організаційний комітет пляжного гандболу в структурі IHF

жорстких вимог до приймання і передачі м'яча: відбивати його дозволяється будь-якою частиною тіла; при одночасному зіткненні двох суперників з м'ячем над сіткою кожна з команд має право ще на три торкання; при виконанні скидки дозволяється лише коротке, точкове торкання м'яча. Спрощення правил пляжного волейболу пов'язане зі збільшенням динамічності, отже, видовищністю гри.

Більшість змін у правилах із пляжного футболу, що були запроваджені у практику після закінчення клубного чемпіонату світу 2013 р., також спрямовані на збільшення щільності гри. Наприклад, скоротився час введення м'яча гравцем з аути, а також воротарем з його зони.

Сьогодні для більшості популярних видів спорту у світі характерними є збільшення обсягів змагальної і тренувальної діяльності. Так, у пляжному волейболі Календар міжнародних змагань FIVB на 2014 р. включає 17 етапів турніру категорії «Орен», 22 тури Світової серії, чемпіонати світу (проходять раз на два роки), Олімпійські турніри, а також континентальні та регіональні першості [9].

Як і в інших видах спорту, у пляжних спортивних іграх відбувається постійний пошук, розробка та впровадження новітніх методів тренування, досліджуються біомеханічні особливості виконання технічних прийомів, використовуються сучасні прийоми підвищення працездатності (психологічної та фізіологічної спрямованості), що підтверджується наявністю опублікованих наукових статей, а також захищених дисертацій із системи підготовки спортсменів у пляжних ігрових видах спорту [2, 3, 6].

Враховуючи жорстку конкуренцію у світі в класичних волейболі, футболі та гандболі, багато спортсменів використовують можливість демонстрації своїх досягнень у пляжних видах спорту, де вони здатні досягти більш високих спортивних результатів. Таким чином, класичні спортивні ігри є підґрунтям для розвитку своїх пляжних прототипів.

У 1980-ті роки для міжнародного спортивного руху, особливо спорту вищих досягнень, характерними тенденціями стали комерціалізація і професіоналізація [1, 5, 7, 8]. Дані процеси вплинули і на розвиток пляжних спортивних ігор, що призвело до наступного:

- акцентуванню уваги великих міжнародних спортивних організацій (МОК, Міжнародної асоціації Всесвітніх ігор, SportAccord) на розвиток комерційно привабливих видів спорту, якими і виступають пляжні спортивні ігри;

- розширенню мережі комерційних змагань, що проводяться як міжнародними, так і національними організаціями. Так, перший комерційний турнір з пляжного волейболу було проведе-

но у 1974 р. в Сан-Дієго (Каліфорнія, США). Він привернув увагу 250 глядачів, а його призовий фонд склав всього 1500 дол. США. Сьогодні, загальний призовий фонд Світової серії становить 8 млн 150 тис. дол. США [9]. Значні матеріальні винагороди за призові місця і навіть просто участь у змаганнях стимулюють спортсменів брати участь у них;

- зміни системи відносин «тренер–спортсмен». Збільшення суми заробітних плат спортсменів, укладення вигідних контрактів, поява спонсорів у команд і окремих гравців, призвело до того, що атлети заробляють більше, ніж тренери, стають більш незалежними, часто змінюють своїх наставників, наймають агентів;

- підвищенню вимог до організаційного, суддівського, медичного та інформаційного забезпечення. Так, сьогодні змагання з пляжних ігрових видів спорту, нерідко проводяться на сучасно обладнаних стадіонах, місткістю більше 15 тис. осіб, споруджених в центрах міст, що не мають виходу до моря. За даними FIVB, середнє відвідування змагань з пляжного волейболу в Бразилії за тиждень становить 140 тис. глядачів, що свідчить про популярність і економічну вигоду подібних спортивних проєктів [9]. Сьогодні велика кількість країн інтенсивно купують права на телетрансляції, особливо матчів з пляжного футболу та волейболу. За даними FIFA, змагання з пляжного футболу транслюють у 170 країнах світу [10]. Цьому сприяла участь у змаганнях відомих у всьому світі спортсменів з класичного футболу – француза Еріка Кантона, іспанців Мігеля і Хуліо Салінаса, бразильців Ромаріо, Жуніора та Зіко.

Сучасний рівень розвитку спорту був би неможливий без глобалізації – процесу всесвітньої економічної, політичної та культурної інтеграції та уніфікації. Його наслідками є світовий поділ праці, міграція в масштабах всієї планети капіталу, людських і виробничих ресурсів, стандартизація законодавства, економічних і технологічних процесів, а також зближення культур різних країн [1]. Це об'єктивний, природно-історичний процес, що має системний характер, охоплюючи всі сфери життя суспільства, в тому числі й спорт. У результаті глобалізації кордони між країнами і регіонами стають все більш розмитими і прозорими, а розвиток Інтернету, супутникового і кабельного телебачення сприяють поширенню різної інформації, в тому числі й спортивного характеру [1].

Так, у процесі цих змін географія розвитку пляжних спортивних ігор розширюється, і сьогодні вони популярні у країнах Європи й Азії, Північної та Південної Америки, Австралії й Африки. Зростає кількість людей, які займаються цими видами спорту, створюються національні та міжнародні керівні організації. У світі починає прово-

дитися велика кількість змагань, а також зростає конкуренція між ними. Свої національні команди з пляжного гандболу мають понад 60 країн світу [11], з пляжного футболу – більше 70 [10], пляжного волейболу – понад 100 [9].

Сучасні провідні позиції на міжнародній арені практично в усіх пляжних видах спорту належать Бразилії. Пляжний волейбол також популярний у США, Німеччині, Швейцарії, Росії та Китаї; пляжний гандбол інтенсивно розвивається в Італії, Хорватії, Сербії, Єгипті, Іспанії; пляжний футбол – у Російській Федерації, Іспанії, Португалії, Італії та Уругваї [9–11].

Розвитку пляжних ігрових видів спорту у світі сприяло включення їх у програми міжнародних комплексних змагань: пляжний волейбол з 1996 р. представлений у програмі Ігор Олімпіад, пляжний гандбол з 2001 р. входить до програми Всесвітніх ігор, у 2016 р. планується турнір з пляжного футболу у межах показової частини Олімпійських ігор. Крім того, у 2015 р. планується проведення Всесвітніх пляжних ігор, домінуючу частину програми яких складатимуть пляжні види спорту.

До основних напрямів подальшого розвитку пляжних спортивних ігор можна віднести:

- створення єдиної міжнародної структури, яка об'єднала б усі пляжні види спорту;
- організація та проведення Всесвітніх пляжних ігор SportAccord;
- включення пляжних спортивних ігор в програми Ігор Олімпіад, Всесвітніх ігор, міжнародних комплексних змагань континентального, регіонального та національного рівнів;
- розвиток і популяризація в країнах, де сьогодні відсутні національні спортивні організації.

Висновки:

1. Сучасний міжнародний спортивний рух характеризується такими тенденціями розвитку: виникненням нових видів спорту, постійним ростом спортивних досягнень, збільшенням кількості змагань, формуванням окремого напрямку МСР – неолімпійського спорту, високими темпами професіоналізації та комерціалізації, інтенсифікацією процесів глобалізації спорту.

2. Під впливом сучасних тенденцій міжнародного спортивного руху розширюється географія розвитку пляжних видів спорту, зростає кількість людей, що ними займаються, починає проводитися велика кількість змагань, а також зростає конкуренція на них, засновуються нові міжнародні комплексні заходи – Всесвітні пляжні ігри SportAccord, й збільшується представництво цих видів у програмах вже існуючих змагань – Ігор Олімпіад, Всесвітніх ігор, що свідчить про популярність даних видів спорту у світі.

3. До перспектив розвитку пляжних спортивних ігор можна віднести: вдосконалення організаційно-управлінських основ їхнього функціонування; розширення календаря змагань; подальша професіоналізація і комерціалізація; популяризація в країнах, які раніше не культивували ці види спорту.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні організаційно-керівної системи пляжних спортивних ігор – волейболу, футболу і гандболу на міжнародному та національному рівнях, дослідженні чинників, що сприяють розвитку даної групи видів спорту у світі, з метою створення ефективних умов їхнього функціонування у нашій країні.

Література

1. *Борисова О. В.* Сучасний професійний спорт та шляхи його розвитку в Україні (на матеріалі тенісу) / О. В. Борисова. – К.: Центр навч. л-ри, 2011. – 310 с.
2. *Баскаєва Ф. Г.* Біомеханічні особливості виконання основних технічних прийомів в пляжному волейболі: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук: 01.02.08 / Ф. Г. Баскаєва. – Нальчик, 2006. – 24 с.
3. *Коляго П. В.* Модернізація змісту річної підготовки кваліфікованих спортсменів у пляжному волейболі: автореф. дис. на здобуття канд. пед. наук: 13.00.04 / П. В. Коляго; Кубан. держ. ун-т фіз. культури, спорту і туризму. – Краснодар, 2010. – 25 с.
4. *Киласов А. В.* Етнокультурне різноманіття – нова парадигма у розвитку спорту / А. В. Киласов, С. Н. Гавро // Матеріали V Міжнар. Конгр. «Людина, спорт, здоров'я», 21–23 квітня 2011 р. – СПб.: Вид-во «Олімп. Санкт-Петербург». – 2011. – С. 161–163.
5. *Матвеев Л. П.* Основи загальної теорії спорту та системи підготовки спортсменів / Л. П. Матвеев. – К.: Олімп. л-ра, 1999. – 318 с.
6. *Овсяннікова І. М.* Зміст і організація фізичного виховання студентів вузів на основі використання засобів пляжного гандболу: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 / І. М. Овсяннікова; Кубанський ДУФКСіТ. – Краснодар, 2008. – 26 с.
7. *Переверзін І. І.* Про структуру сучасного спорту вищих досягнень і соціально-правовий статус спортсменів-професіоналів / І. І. Переверзін, Ф. П. Суслов // Теорія і практика фіз. культури. – 2002. – № 5. – С. 37–49.
8. *Платонов В. М.* Професійний спорт / В. М. Платонов, С. І. Гуськов. – К.: Олімп. л-ра, 2000. – 390 с.

9. *History of beach volleyball*. – [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.fivb.org/EN/BeachVolleyball>.

10. *Beach soccer development*. – [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.fifa.com/aboutfifa/footballdevelopment/technicalsupport/beachsoccer/index.html>.

11. *Beach Handball* [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.ihf.info/IHFCompetitions/BeachHandball/VIBEACHHANDBALLWORLDCHAMP>

References

1. *Borisova O. V.* Modern professional sports and ways of its development in Ukraine (as exemplified by tennis) / O.V. Borisova. – Kiev: Center of educational literature, 2011. – 312 p.

2. *Baskayeva F. G.* Biomechanical features of using basic techniques in beach volleyball: author's abstract for Ph.D. in Pedagogics: 01.02.08 / F. G. Baskayeva. – Nalchik, 2006. – 24 p.

3. *Koliaho P. V.* Upgrading content of annual training of qualified athletes in beach volleyball: author's abstract for Ph.D. in Pedagogics: 13.00.04 / P. V. Koliaho; Kuban State University of Physical Culture, Sports and Tourism. Krasnodar, 2010. – 25 p.

4. *Kilasov A. V.* Ethnic and cultural diversity – a new paradigm in the development of sport / A. V. Kilasov, S. N. Gavrov // Proceedings of the V International Congress «People, Sport and Health», 21–23 April 2011 – St. Petersburg: Publishing House of the «Olymp. St. Petersburg» – 2011. – P. 161–163.

5. *Matveyev L. P.* The general theory of sports and athletes training system / L. P. Matveev. – Kiev : Olimpiyskaya literatura, 1999. – 318 p.

6. *Ovsiannikova I. N.* The content and organization of physical education of university students on the basis of using beach handball: author's abstract for Ph.D. in Pedagogics: 13.00.04 / I. N. Ovsiannikova; Kuban GUFKSIT. – Krasnodar, 2008. – 26 p.

7. *Pereverzin I. I.* The structure of modern high performance sport and socio-legal status of professional athletes / I. I. Pereverzin, F. P. Suslov // Teoria i praktyka fizychnoi kultury. – 2002. – N 5. – P. 37–49.

8. *Platonov V. N.* Professional sports / V. N. Platonov, S. I. Guscov. – Kiev: Olimpiiska literatura, 2000. – 390 p.

9. *History of beach volleyball* [Electronic resource] // Access mode: <http://www.fivb.org/EN/BeachVolleyball/>

10. *Beach soccer development* [Electronic resource] // Access mode: <http://www.fifa.com/aboutfifa/footballdevelopment/technicalsupport/beachsoccer/index.html>

11. *Beach Handball* [Electronic resource] // Access mode: <http://www.ihf.info/IHFCompetitions/BeachHandball/VIBEACHHANDBALLWORLDCHAMPIONSHIPSMen/tabid/6859/Default.aspx>

Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ
olya.voitova@mail.ru
tanja-11.78@mail.ru

Надійшла 16.12.2014